

Slange: Christian IV's historie

Bogen

Den Stormægtigste Konges Christian den Fierdes ... Historie, sammenskreven af Niels Slange, men efter Kongel. allermaadigst Befaling igiennemseet og af Archiv-Documenter forbedret af Hans Gram 1749. Part 1-4 2 bd. (1534 s.), portr. Kbh. : Paa Kongel. Bekostning, 1749

Mindst tre ting skal man lægge mærke til i denne titel:

1. Værket hviler på omfattende arkivstudier.
2. Værket er "forbedret" af **Hans Gram**.
3. Værket udkom først **1749**, 12 år efter forfatterens død.

Bag disse tre forhold gemmer der sig lidt af et menneskeligt drama:

Det viste sig nemlig, at **Slanges** manuskript var fyldt med fejl. På kongelig befaling underkastede derfor den kildekritisk skolede historiker **Hans Gram** Slanges arbejde en skånselsløs kritik, hvilket bl.a. førte til, at centrale dele af værket, bl.a. omkring perioden **1613-19** – årene efter Kalmarkrigen – simpelthen måtte skrives om.

Denne kritik formørkede i høj grad **Slanges** livsafeten, og kun hans almindelige alderdomssvækkelse gjorde, at sagen efterhånden døde hen. Han nåede aldrig i levende live at se sit livsværk udgivet.

Alligevel betragtes hans værk i dag som grundlæggende for forståelsen af **Christian IV's** lange regeringsperiode (**1588-1648**).

Forfatteren



Niels Pedersen Slange (1656-1737) blev født fire år før den store Statsomvæltning i **1660**, hvor Enevælden indførtes. Socialt hørte han til borgerstanden, og som så mange standsfæller gjorde han kometkarriere i den unge enevældige stats tjeneste, dels som kancelliembedsmand, dels som historiker. **1731** opløftedes han i adelsstanden.

Helt til tops nåede han dog aldrig, hvilket menes at være grunden til at han kastede sig over historiske studier. Hans hovedværk er kæmpeværket **Christian IV's historie** på mere end 1.500 sider. Manuskriptet overraskede kong **Christian VI** i **1732** efter års intenst arbejde med indsamling af kilder og med vedføjet anmodning om pengetilskud til bogens trykning. **Slanges** vederhæftighed var dog stærkt omdiskuteret – "han kunne herligt lyve", som man sagde om ham!

Det var her, **Hans Gram** (1685-1748) kom ind i billedet. **Gram**, der bl.a. var gehejmearkivar (d.v.s. bestyrede statens arkiver og derved havde indgående kendskab til kilderne også fra **Christian IV's** tid) var og er en af de største historikere i danmarkshistorien. Bl.a. var det ham, der indførte skellet mellem **primære** kilder (f.eks. breve og dokumenter) og **sekundære** kilder (andenhånds beretninger). Ethvert historisk udsagn skulle principielt underkastes en streng, videnskabelig sandhedsvurdering. Det fik store følger for **Niels Slanges** værk.

Baggrunden

I sit kæmpeværk om **Christian IV** interesserede **Niels Slange** sig ikke mindst for **udenrigspolitikken**. Det var et "farligt" emne, idet det netop m.h.t. udenrigspolitikken gik rive galt i de 60 år under **Christian IV**: Til at begynde med var Danmark en nordeuropæisk stormagt, alle regnede med. 60 år senere var riget bragt til tiggerstaven og ikke mindst berøvet nogle af sine ældgamle svenske provinser, der aldrig senere vendte tilbage.

Det store spørgsmål var naturligvis, hvad der gik galt? Var det **Christian IV's** skyld, kunne det altså rejse **tvivl om kongeslægtenes evne til at føre udenrigspolitik som sådan**, hvilket i høj grad var et "farligt" spørgsmål i enevældens epoke, altså på **Niels Slanges** egen tid. Meget tyder på, at Slange ikke kun blev beskyldt for historisk uvederhæftighed, men også blev ramt af statens censur.

I nyere tid har der været almindelig enighed om, at nok var **Christian IV's** udenrigspolitik alt for ambitiøs, men ulykken forstærkedes i høj grad af **den magtfulde adelsstands modvilje** mod at støtte op om kongens krige.

Spørgsmålet kaster lange skygger også over **dansk udenrigspolitik i nyere tid**, hvor Danmark entydigt er forvandlet til en småstat: Hvad er overhovedet Danmarks rolle og muligheder i international sammenhæng?